

STRATÉGIA MAĎARSKEJ ZAHRANIČNEJ POLITIKY: ZÁMERY A REALITA

doc. Milan Kurucz, CSc.

ABSTRAKT

Nová zahraničnopolitická stratégia Maďarska určuje hlavné smery pôsobenia krajiny na medzinárodnej scéne pre druhé decénium dvadsiateho prvého storočia. Zameriava sa na tri priority: stredoeurópsku politiku, euro-atlantický priestor a na rozvoj vzťahov s krajinami Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky definovaného ako otvorenie sa globálnemu svetu. V štúdiu sa analyzujú východiská a kľúčové oporné body jednotlivých priorít v kontexte vývoja maďarskej zahraničnej politiky po roku 1990. Skúmajú sa možnosti realizácie vytýčených cieľov v podmienkach nepriaznivej hospodárskej situácie Maďarska a jeho zložitého medzinárodného postavenia.

Kľúčové slová: zahraničná politika, stratégia, Maďarsko

ABSTRACT

The new foreign policy strategy of Hungary has determined the principal directions of the country's activities on the international stage for the second decade of 21st century. It focuses on three priorities: the central-european policy, the euro-atlantic area and development of relations with states of Asia, Africa and Latin America defined like global opening. In the present study we analyse the main point of departure and orientation of each of the priorities in the context of the evolution of the hungarian foreign policy since 1990. We study prospects of implementation of strategic goals under conditions of disadvantageous situation of Hungarian economy and difficult international position of the country.

Key words: foreign policy, strategy, Hungary

JEL KLASIFIKÁCIA: Z18

ÚVOD

V decembri 2011 predstavil minister zahraničných vecí Maďarska János Martonyi na pôde Maďarského inštitútu zahraničných vzťahov strategický dokument Maďarská zahraničná politika po predsedníctve v únii.¹⁷⁴ Podľa jeho vyjadrenia ide o taký strategický materiál, ktorý by mal byť východiskom pre praktické kroky maďarskej diplomacie, ale aj pre tvorbu ďalších strategických koncepcií rezortu zahraničia.¹⁷⁵ Svoje základné ciele v zahraničnopolitickej oblasti určil FIDESZ ako opozičná strana (po porážke v parlamentných voľbách roku 2006) v programe Dôsledné zahraničné styky¹⁷⁶ v roku 2007. Stranícky materiál je explicitne definovaný ako strednodobá stratégia zahrňujúca obdobie do roku 2014 a slúžil FIDESZ v roku 2010 aj ako predvolebný program pre oblasť zahraničných stykov. Po víťazných parlamentných

¹⁷⁴ A magyar külpolitika az Unió elnökség után. [Citované 12.4.2012]. Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

¹⁷⁵ A külügyminiszter bemutatta a magyar külpolitika stratégiai irányait összegző dokumentumot. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium/hirek/a-kulugyminiszter-bemutatta-a-magyar-kulpolitika-strategiai-iranyait-osszegzo-dokumentumot>>

¹⁷⁶ Következetes külkapcsolatok. Magyarország külkapcsolati stratégiája. [Citované 29.3.2012] Dostupné na internete: <<http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=111656>>

voľbách sa rezort zahraničia spolu s maďarskou vládou zameril výlučne na predsedníctvo Maďarska v EÚ v prvej polovici roku 2011 ako na krátkodobú strategickú úlohu. Východiskové body dlhodobejšej strategickej vízie sa však formovali už pre parlamentnými voľbami, o čom svedčia aj verejné vystúpenia predsedu vlády a ministra zahraničných vecí, ale i niektorých ďalších predstaviteľov. Podobu ucelenej zahraničnopolitickej koncepcie však nadobúdajú až po skončení predsedníctva, ktorá však, na rozdiel od spomínaného stranického programu, nie je jednoznačne časovo vymedzená, čo v prípade strategického dokumentu je dosť neobvyklé, so všetkou pravdepodobnosťou však ide o ciele pre najbližšie desaťročie.

Súčasná maďarská vláda vstupuje do druhého polčasu volebného obdobia s bohatou úrodou aj ďalších strategických materiálov, ktoré sa dotýkajú rôznych aspektov zahraničnej politiky a zahraničných vzťahov maďarského štátu. Koncom roku 2011 a začiatkom roku 2012 uzreli svetlo sveta Národná bezpečnostná stratégia Maďarska¹⁷⁷ a dokument nazvaný Maďarská národná politika. Rámec stratégie národnej politiky (schválený v novembri 2011 Maďarskou stálou konferenciou – MÁÉRT).¹⁷⁸ Strategické ciele schválila vláda V. Orbána v apríli 2012 aj pre oblasť zahraničných hospodárskych vzťahov.¹⁷⁹ Z tejto skutočnosti vyplýva, že maďarský konzervatívny kabinet vyvíja intenzívne úsilie na to, aby sa jeho činnosť v oblasti zahraničných vzťahov odvíjala v istom jednotnom koncepčnom rámci, s vymedzenými cieľmi a prostriedkami ich realizácie. Keďže všetky materiály majú strednodobý charakter s časovým horizontom do roku 2020 (o stratégiu vypracovanej MZV sa to dá skôr predpokladať) a presahujú volebné obdobie súčasnej vlády, vzniká zákonitá otázka, či sú akceptovateľné aj pre súčasnú opozíciu. Odpoveď na túto otázku (s výnimkou stratégie schválenej MÁÉRT) zostáva otvorená, keďže tieto stratégie sa nestali predmetom verejnej diskusie, a to aj napriek tomu, že bezprostredne po parlamentných voľbách v roku 2010 maďarský minister zahraničných vecí hovoril potrebe konsenzu v zahraničnej politike.¹⁸⁰

Miera reálnej vzájomnej integrovanosti a konzistentnosti uvedených materiálov by mohla byť predmetom osobitného skúmania. Daná štúdia sa zameriava predovšetkým na analýzu stratégie maďarskej zahraničnej politiky, ktorá je obsahom materiálu ministerstva zahraničných vecí Maďarská zahraničná politika po predsedníctve v Únii. V niektorých dôležitých oblastiach však prístupy v jednotlivých dokumentoch budú porovnávané a hodnotené.

1 Východiská zahraničnopolitickej stratégie

Nová zahraničnopolitická stratégia Maďarska sa podľa jej autorov formuje v období, keď je krajina spoločensky a hospodársky oslabená, keď hospodárske a vnútropolitické opatrenia prijímané s cieľom prekonať ekonomické a sociálne ťažkosti „sa nie vždy stretli s porozumením, vyvolali kritiku v zahraničných odborných a mediálnych kruhoch“.¹⁸¹ Toto hodnotenie však len čiastočne odráža medzinárodné postavenie Maďarska, ktoré sa dostalo do polemiky s EÚ, ale aj s MMF a kritika jeho politiky sa ozýva nielen z odborných, ale aj vplyvných politických kruhov a dokonca aj niektorých vlád a ich predstaviteľov.

¹⁷⁷ Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2012. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

¹⁷⁸ Magyar nemzetpolitika. A nemzetpolitikai stratégia kerete. [Citované 18.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.nemzetiregister.hu>>

¹⁷⁹ oficiálny text tohto materiálu nebol ešte do 31. mája 2012 uverejnený

¹⁸⁰ MARTONYI, J. (2010): Új magyar külpolitika. Stratégia és konkrét elképzelések. In: *Magyar Nemzet*, 2.10.2010

¹⁸¹ A magyar külpolitika az Unió els elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

Premiér V. Orbán bezprostredne po jednoznačnom víťazstve FIDESZ v parlamentných voľbách roku 2010 hovoril o potrebe smelšej, ofenzívnejšej a iniciatívnejšej zahraničnej politiky¹⁸². Práve dvojtretinová väčšina v parlamente mala byť základňou narastajúcich možností vo vonkajšom prostredí krajiny. Vnútropolitickú stabilitu označil za jednu z najdôležitejších konkurenčných výhod Maďarska, ktorá mu umožňuje, aby hľadalo zatiaľ nevychodené cesty vývoja.¹⁸³ Tieto optimistické vyhlásenia predsedu maďarskej vlády ďalší vývoj nepotvrdil. Ukázalo sa, že v riešení zložitej finančnej situácie sa vnútropoliticky silná maďarská vláda nemôže zaobísť bez zahraničných partnerov, predovšetkým, MMF a EÚ, pričom jej možnosti vo vyjednávaní s týmito inštitúciami sú limitované. Komplikujúcimi činiteľmi z hľadiska zahraničnej politiky sa ukázali tie vnútropolitické kroky vlády, ktoré vyvolali pochybnosti zahraničných partnerov Maďarska o ich súlade s demokratickými princípmi.

Ani predsedníctvo Maďarska v EÚ v prvej polovici roku 2011 neprinieslo z hľadiska zvýšenia medzinárodnej prestíže Maďarska výsledky, ktoré sa od neho očakávali. Relatívne dobre zvládnuté úlohy polročného líderstva sa najmä v jeho prvej časti ocitli v tieni sporov s Európskou komisiou a Európskym parlamentom ohľadne kontroverznej vnútroštátnej legislatívy.

Pod tlakom kritiky európskych inštitúcií, ale aj USA je maďarská vláda konfrontovaná so situáciou, v ktorej musí realizovať skôr defenzívne úlohy. Výrazne sa zúžil priestor pre vlastné iniciatívy na medzinárodnom poli. Jej diplomacia musí venovať značnú časť vlastných kapacít na vysvetľovanie vnútropolitických otázok, polemike s európskymi a americkými médiami, ktoré tmočia svoje výhrady k vývoju v Maďarsku.

Ani dva roky po opätovnom prevzatí vládnej zodpovednosti FIDESZ nedokázal zastaviť minimálne desať rokov trvajúce oslabovanie pozícií krajiny na medzinárodnej scéne, ba čo viac, došlo k ďalšiemu zhoršeniu postavenia Maďarska. Podľa niektorých hodnotení je Maďarsko „zahraničnopoliticky tak izolované ako žiadna krajina EÚ predtým“.¹⁸⁴

Maďarskú zahraničnú politiku definuje stratégia ministerstva zahraničných vecí ako hodnotovú politiku. Na základe takých hodnôt ako sú mier a bezpečnosť, medzinárodné právo, demokracia a ľudské práva, individuálne a kolektívne práva, sociálna zodpovednosť, trhové hospodárstvo, udržateľný rozvoj, sloboda médií a rešpektovanie kultúrnej rôznorodosti by mali byť určované ciele pôsobenia krajiny v medzinárodnom prostredí.¹⁸⁵ Takéto hodnotové vymedzenie základného východiska zahraničnej politiky je novým prvkom v prístupe FIDESZ k tejto oblasti politiky. Maďarskí analytici považovali zahraničnú politiku konzervatívnych kabinetov J. Antalla a V. Orbána skôr za realistickú, t.j. uprednostňujúcu mocenské záujmy vo svojom pôsobení na vonkajšie prostredie.¹⁸⁶ Aj v straníckom programe FIDESZ z roku 2007 sú národné záujmy východiskom pre definovanie zahraničnopolitických cieľov, ktorých súčasťou je tiež zabezpečenie a rozširovanie demokratických hodnôt a ľudských a menšinových práv.¹⁸⁷

¹⁸² Új világredrol beszélt Orbán Viktor. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <http://nol.hu/kulfold/uj_vilagrendrol_beszelt_orban_viktor>

¹⁸³ Tárgyilagos és realista nemzetpolitikára van szükség. [Citované 12.1.2011] Dostupné na internete: <http://orbanviktor.hu/cikk/targyilagos_es_realista_nemzetpolitikara_van_szukseg>

¹⁸⁴ VERSECK, K. (2012): Orbán's desolate Halbzeitbilanz. [Citované 3.05.2012] Dostupné na internete: <<http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,830579,00>>

¹⁸⁵ A magyar külpolitika az Unió elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

¹⁸⁶ KISS, J. L. (2004) A kádárizmus az EU-tagságig: a magyar külpolitika metamorfózisa. In: GAZDAG, F. - KISS, J. L. (eds.). *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok*, s. 65

¹⁸⁷ Következetes külkapcsolatok. Magyarország külkapcsolati stratégiája. [Citované 29.3.2012] Dostupné na internete: <<http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=111656>>

V pokuse o načrtnutie akéhosi idealistického konceptu zahraničnej politiky je vytvorená trojčlenka, kde hodnoty sú východiskom formulovania cieľov politiky a záujmy, ako prostriedky umožňujúce realizáciu cieľov, sú spojovacím článkom medzi prvými dvoma komponentmi. Autori stratégie však nedokázali dôsledne uplatniť túto schému, keď zdôrazňujú, že hodnoty nesmú byť zámenkou na to, aby sa nerealizovali opatrenia vyplývajúce z hospodárskej situácie v Európe a v Maďarsku. „Súlad našich hodnôt a záujmov je založený na racionálnom zvážení okolností a z nich vyplývajúcich záverov“¹⁸⁸. Takéto „zváženie“ vzťahu hodnôt a záujmov však v značnej miere relativizuje tézu o hodnotovej zahraničnej politike a predsa len posúva do popredia otázku o skutočných východiskách zahraničnej politiky. Pri posudzovaní celého radu otázok, najmä regionálnej politiky, zostávajú v popredí záujmu geopolitické hľadiská.

Pre maďarskú zahraničnú politiku je podstatnou otázkou prítomnosť početných maďarských menšinových komunít v susedných štátoch. Túto skutočnosť môžeme dokonca označiť za jeden z konštitutívnych prvkov maďarskej zahraničnej politiky tak v období medzi dvoma svetovými vojnami, ako aj po roku 1989. Preto aj v novej stratégii sa popri suverenite označuje za základnú národnú hodnotu transhraničnú národnú spolupatričnosť.¹⁸⁹ V dokumente sa nepoužíva formulácia o spolupatričnosti jednotného maďarského národa z novej ústavy, ktorú spolu s tézou o tom, že maďarský štát nesie zodpovednosť za zahraničných Maďarov, kritizovala Benátska komisia ako príliš širokú a potenciálne vyvolávajúcu medzietnické napätie.¹⁹⁰ Priamo sa v ňom nehovorí ani o dualite štátnych a národných záujmov v zahraničnej politike, vyplývajúcich z toho, že hranice maďarského štátu a maďarského národa nie sú identické, hoci ide o doktrinálny princíp maďarskej zahraničnej politiky za obdobie posledných 20 rokov a bol zakoncipovaný aj v zahraničnopolitickom programe FIDESZ z roku 2007. Vychádzajúc z princípu zodpovednosti Maďarska za zahraničných Maďarov zapísaného v novej ústave a z toho vyplývajúcej previazanosti zahraničnej politiky a politiky vzťahujúcej sa na zahraničných Maďarov sa však v ministerskej stratégii tvrdí, že „maďarská zahraničná politika nie je len politikou Maďarska, ale aj politikou maďarského národa“.¹⁹¹ Táto zodpovednosť ako ústavný princíp sa podľa nového Základného zákona Maďarska, ktorý vstúpil do platnosti v r. 1.1.2012 vzťahuje na nasledovné oblasti: zachovanie maďarských komunít a ich rozvoj, podpora individuálnych a kolektívnych práv a vytvorenia kolektívnych samospráv, uplatnenie sa v domovine, podpora kontaktov medzi maďarskými komunitami navzájom a s Maďarskom.¹⁹² Výpočet týchto oblastí na, ktoré sa vzťahuje zásada zodpovednosti ukazuje, že sotva môže obstať tvrdenie o ich identickosti s celou zahraničnou politikou, a to aj pri akceptovaní predpokladanej prierezovosti problematiky zahraničných Maďarov. Na základe takéhoto tvrdenia vzniká tiež dojem, že subjektom maďarskej zahraničnej politiky nie je štát, ale národ, čo je však sotva zlučiteľné s realitou medzinárodných vzťahov.

Podstatou všetkých výhrad proti tomuto tvrdeniu je, že prehliada rozdiel medzi maďarským národom v etnicko-kultúrnom zmysle a v politickom zmysle, z ktorého potom vyplýva, že príslušníci maďarských menšín ako občania iných štátov nemôžu byť považovaní za členov politickej komunity žijúcej v Maďarsku, ktorá jediná môže legitimizovať pôsobenie

¹⁸⁸ A magyar külpolitika az Unió elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

¹⁸⁹ tamže

¹⁹⁰ Opinion on the New Constitution of Hungary Adopted by the Venice Commission at its 87 th Plenary Session (Venice 17-18 June 2011). [Citované 14.4.2012] Dostupné na internete <http://www.venice.coe.int/sit/dynamics/N_Opinion_ef.asp?L=E&OID=621>

¹⁹¹ A magyar külpolitika az Unió elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

¹⁹² Magyarország Alaptörvénye. [Citované 30.4.2012] Dostupné na internete: <www.complex.hu/kladat/a/1100425.htm/a/1100425.htm>

štátu dovnútra i navonok. S vysokou pravdepodobnosťou len časť zahraničných Maďarov získa dvojaké občianstvo, čiže stále zostane aktuálnou diferenciácia maďarského národa na jeho etnicko-kultúrnu a politickú zložku, čo následne spochybuje i tvrdenie, že máme dočinenia nielen s politikou maďarského štátu ale, aj s politikou maďarského národa.

2 Nové priority maďarskej zahraničnej politiky

Po dlhom, vyše dvadsaťročnom období, ktoré uplynuli od definovania priorít maďarskej zahraničnej politiky v podmienkach prechodu k novému hospodárskemu a politickému systému, ministerstvo zahraničných vecí formuluje jej nové hlavné smery. Samotné ich označenie za priority naznačuje spätosť súčasnej maďarskej zahraničnej politiky s tradíciou zahranično-politického myslenia, ktoré sa spája s menom J. Antalla - premiéra vlády, ktorá vzišla v roku 1990 z prvých demokratických volieb v Maďarsku po vyše štyridsiatich rokoch. Antallova zahraničnopolitická koncepcia premietnutá aj do konkrétnych krokov jeho kabinetu spájala uprednostňovanie euroatlantickej orientácie krajiny s nacionalizmom, alebo, ako to definujú niektorí maďarskí analytici, s pocitom istej nadradenosti Maďarska v regióne.¹⁹³

Od roku 1990 tvorili strategicko-konceptuálny rámec maďarskej zahraničnej politiky tri priority: euroatlantická integrácia, rozvoj susedských vzťahov a regionálna politika a podpora zahraničných Maďarov.¹⁹⁴ Politici i analytici často poukazovali na vzájomnú prepojenosť týchto troch pilierov maďarskej zahraničnej politiky, keďže podmienkou integrácie do euroatlantických štruktúr bola susedská politika zabezpečujúca územné status quo a rešpektovanie práv menšín a na druhej strane členstvo v EÚ a NATO malo prispieť k stabilizácii susedskej politiky. Napriek tomu, že ich konsenzuálne prijali obidva hlavné politicko-ideologické smery, o spôsoboch ich realizácie a spájania sa viedli neustále spory a vzájomne sa striedajúce konzervatívne a sociálno-liberálne koalície boli predmetom neustálej kritiky. „Konzervatívne strany sa sťažovali, že sociálno-liberálna koalícia chápe „zahraničnú politiku ako integračnú politiku“ a zanedbáva záujmy menšín žijúcich v zahraničí. Sociálno-liberálna strana zas kritizovala, že konzervatívne strany kladú prílišný dôraz na národnú politiku reprezentujúcu ciele menšinovej politiky, čím vystavujú riziku politiku dobrého susedstva a tým, v konečnom dôsledku ciele integračnej politiky“.¹⁹⁵ Osobitne sa polemiky vyostřili v polovici deväťdesiatych rokov, keď sa socialisticko-liberálna kolícia rozhodla uzavrieť základné zmluvy so susednými štátmi. Tieto rozdielne akcenty spolu s meniacim sa medzinárodnopolitickým prostredím vnášali do maďarskej zahraničnej politiky, napriek pôvodne proklamovanému konsenzu, prvky diskontinuity a nesúladu medzi jej jednotlivými cieľmi.¹⁹⁶

S blížiacim sa členstvom Maďarska v EÚ sa s poukazovaním na nové podmienky realizácie zahraničnej politiky v porovnaní s deväťdesiatymi rokmi 20. storočia ozývali hlasy o nutnosti nanovo formulovať strategické ciele maďarskej zahraničnej politiky. Vo všeobecnej rovine sa konštatovalo, že nová zahraničnopolitická doktrína by nemala znamenať zánik národných záujmov, ale ich reformuláciu v nových inštitucionálnych rámcoch. „Otázkou je, ako je možné uplatniť „v mene Európy“ jednotlivé maďarské záujmy integrované v európskom

¹⁹³ DUNAY, P. (2004): Az átnenet magyar külpolitikája. In: GAZDAG, F. -KISS, J. L. (eds.). *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok.*, s. 227

¹⁹⁴ pozri: JESZENSZKY, G. (2006): Antall József a külpolitikus. In: JESZENSZKY, G. et al. *A politikus Antall József- az Európai úton. Tanulmányok, esszék, emlékezések a kortársaktól,* s. 77

¹⁹⁵ KISS, J. L. A kádárizmustól a EU tagságik: a magyar külpolitika metamorfózisa. (2004): In: GAZDAG, F.- KISS, J. L. (eds.) *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok,* s. 55

¹⁹⁶ Podrobnejšie : KURUCZ, M. Maďarská zahraničná politika: medzi konsenzom a sporom. In: *Medzinárodné vzťahy*, roč. 2, 2004, č. 1, s. 53-64

rámci alebo ich posunúť v tomto smere“.¹⁹⁷ Objavili sa aj konkrétne návrhy nových priorít zahraničnej politiky, ktoré korešpondovali s vyššie spomínaným východiskom presadzovania národných záujmov Maďarska v únii, ale aj v NATO. Tento smer politiky bol nazvaný integračnou zahraničnou politikou. K „inovácii“ susedskej politiky sa pristupovalo z pohľadu orientácie na východoeurópske a juho-východoeurópske krajiny, ktoré trvalo alebo dočasne zostali mimo integračného rámca („nová susedská politika“ alebo nová partnerská politika). Podpora maďarských menšín sa navrhovala riešiť v rámci prvých dvoch smerov.¹⁹⁸

Poslanec za Maďarsku socialistickú stranu v Európskom parlamente Csaba Tabajdi prišiel ešte v roku 2002 s návrhom na vytýčenie štyroch strategických cieľov: adaptácia na podmienky EÚ a presadzovanie národných záujmov v únii, spolupráca nových stredoeurópskych členských štátov EÚ vrátane jej inštitucionalizovanej formy, sprostredkovateľská úloha Maďarska medzi EÚ a nečlenmi únie z východnej a juhovýchodnej Európy a maďarsko-maďarská spolupráca.¹⁹⁹

Tieto názory však nenašli širšiu odozvu v politických stranách a maďarská politika sa počas relatívne dlhého obdobia po vstupe do EÚ otázkou preformulovania „antallovských“ priorít nezaoberala. Socialisti, ktorí boli v rokoch 2002-2010 pri moci, uvažovali o zahraničnopolitických otázkach v tomto období skôr pragmaticky ako strategicky. Lavicovo-liberálna vláda, ktorá v roku 2002 vystriedala pri moci FIDESZ sa sústredila na prekonanie tých medzinárodných problémov, do ktorých dostali krajinu konzervatívci a jej zahraničná politika bola založená na malých krokoch. Okamžite sa dištancovali od snov o malej mocnosti a vedúcej úlohe v regióne a snažili sa predstaviť MR ako krajinu vyhýbajúcu sa konfliktom.²⁰⁰ Ani v ďalšom volebnom období sa socialisti s liberálmi nedopracovali k novej zahraničnopolitickej koncepcii. Úplne ich v rokoch 2006-2010 pohltili vnútropolitické konflikty a hospodárske ťažkosti. FIDESZ roku 2007 vypracoval svoju strednodobú stratégiu, ale ešte neprišiel s predstavou novelizácie hlavných smerov zahraničnej politiky.

V strategickom dokumente ministerstva zahraničných vecí sú za priority maďarskej zahraničnej politiky označené nasledovné: regionálna (térség - priestorová) politika, euroatlantická orientácia a otvorenie sa globálnemu svetu. Pod regionálnou politikou sa v dokumente chápu aktivity Maďarska v stredoeurópskom priestore, ktorého je krajina súčasťou geograficky, hospodársky i kultúrne. Deklarovaným cieľom maďarskej zahraničnej politiky je presadzovať tak tie záujmy, ktoré sú spoločné so záujmami štátov tejto oblasti, ako aj vlastné, vrátane záujmov zahraničných Maďarov. V euroatlantických integračných zoskupeniach (EÚ, NATO) je hlavným zámerom Maďarska spolu s presadzovaním národných záujmov jednotná a silná Európa (s dôrazom na dominanciu komunitárnych metód v rozhodovacom procese) a posilnenie transatlantickej spolupráce. Tretia priorita orientuje zahraničnú politiku na rozvoj vzťahov s doteraz zanedbávanými reláciami, zintenzívnenie pôsobenia Maďarska v medzinárodnom spoločenstve a jeho aktivít v oblasti riešenia globálnych výziev.²⁰¹

Napriek tomu, že stratégia ministerstva zahraničných vecí je koncipovaná z dvoch hľadísk – odvetvového a teritoriálneho, jej hlavné smery sú v konečnom dôsledku vymedzené

¹⁹⁷ KISS, J. L. (2004): A külpolitikától az EU-politikáig, avagy a külpolitika-kutatás új napirendje. In: GAZDAG, F.-KISS, J. L. (eds.). *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok*, s. 291

¹⁹⁸ TÁLAS, P – PÓTI, L. (2004): A magyar kül-és biztonságpolitika új hangsúlyairól. In: GAZDAG, F.- KISS, J. L. (eds.). *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok*, s. 321

¹⁹⁹ TABAJDI, Cs. (2002): The Reformulation of the Central European Thought: The Opportunity and Responsibilities of Hungarian Foreign policy. In: *Foreign Policy Review*, roč. 1, č. 1, 2002, s. 22-28

²⁰⁰ LENGYEL, L. (2004): *Szorongás és remény*, s. 96

²⁰¹ A magyar külpolitika az Unió elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

v rozhodujúcej miere teritoriálne. Súvisí to s chápaním zahraničnopolitickej identity Maďarska cez jej priestorové začlenenie. Táto identita sa odvíja od štyroch rozhodujúcich postupne sa zužujúcich areálov. Prvým je z hľadiska viacnásobne štruktúrovanej identity svet, po ňom nasleduje transatlantický priestor, ďalším je Európa a napokon stredná Európa, pričom posledné tri sú rozhodujúce a stredná Európa je tým priestorom, ku ktorému sa Maďarsko viaže „prostredníctvom solidarity zakorenenej v zásadných regionálnych otázkach“.²⁰²

Stratégia národnej politiky prijatej na zasadaní Maďarskej stálej konferencie (MÁÉRT) v novembri 2011 sa pridrižiava hlavných smerov maďarskej zahraničnej politiky z deväťdesiatych rokov minulého storočia. Tvrdí sa v nej, že „naďalej platí trojica priorít – prispôbená zmeneným okolnostiam.“²⁰³ Tento nesúlad je o to prekvapujúcejší, že práve tzv. národná politika, ktorej hlavným cieľom je podpora zahraničných Maďarov a posilňovanie ich väzieb s Maďarskom, je v značnej miere previazaná so zahraničnou politikou a vyžaduje si preto aj zhodu hlavných východísk. Pravda, spomínaný rozdiel ohľadne formulovania priorít maďarskej zahraničnej politiky sa môže ukázať ako nepodstatný. Rozhodujúca je koncepčná jednota v politike podpory zahraničných Maďarov, a to aj napriek tomu, že v materiáli MZV nefiguruje ako osobitná priorita. Jej chápanie a uplatňovanie ako prierezového aspektu maďarskej zahraničnej politiky jej však dáva status osobitného významu.

3 Ciele Maďarska v strednej Európe

Pred vyše dvadsiatimi rokmi bola na prvom mieste v zozname priorít maďarskej zahraničnej politiky integrácia do euroatlantických štruktúr, čo vyplývalo so snaženia zakotviť Maďarsko v novom sociálno-ekonomickom a bezpečnostnom priestore. V rámci politického spektra však širšie súvislosti takejto orientácie boli chápané rozdielne. Kým pre konzervatívcoov boli dôležitou podmienkou naplňania regionálnych ambícií a cieľov podpory maďarských menšín v okolitých krajinách, pre socialistov a liberálov bola na prvom mieste modernizácia krajiny.

V roku 2011 sa na prvé miesto dostáva stredoeurópsky smer maďarskej zahraničnej politiky (širšia stredná Európa²⁰⁴). Deklarovaným cieľom politiky vzťahujúcej sa na tento región je „posilnenie európskej kohézie každej časti nášho regiónu prostredníctvom napojenia sa na západoeurópsky politický hodnotový systém a západoeurópske životné pomery.“²⁰⁵ Aj keď v samotnom dokumente pojem širšej strednej Európy nie je definovaný, môžeme ho nájsť vo viacerých vyjadreniach ministra zahraničných vecí J. Martonyiho. V jednom z nich sa uvádza, že „stredoeurópska spolupráca je pružná, viacsmerová a môže mať najrôznejšie formy. V budúcnosti, v dôsledku očakávaného pokroku procesu rozšírenia Európskej únie získa podstatne silnejšiu južnú dimenziu. Táto predstava „širšej strednej Európy“, ktorá vychádzajúca z centrálnej pozície Maďarska zároveň znamená severný (Vyšehrad), južný (úplná integrácia Západného Balkánu, posilnenie rumunskej a bulharskej väzby), východný (východné partnerstvo) a západný (Dunajská stratégia) smer.“²⁰⁶

Strategické postavenie Maďarska v strednej Európe z hľadiska jeho geografickej pozície, zdôrazňujú aj niektorí maďarskí analytici. Podľa nich je Maďarsko tým regionálnym aktérom, ktorý „ako centrálny činiteľ v Karpatskej kotline tvorí spojovací článok medzi

²⁰² Tamže.

²⁰³ Magyar nemzetpolitika. A nemzetpolitikai stratégia kerete. [Citované 18.4.2012] Dostupné na internete <<http://www.nemzetiregister.hu>>

²⁰⁴ A magyar külpolitika az Unios elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²⁰⁵ Tamže.

²⁰⁶ MARTONYI, J. (2010): Új magyar külpolitika. Stratégia és konkrét elképzelések. In: *Magyar Nemzet*, 2.10. 2010

severnými a juhovýchodnými subčasťami strednej Európy. Maďarsko vďaka tomu leží v priesečníku severo-južných a východo-západných osí infraštruktúrnych a rozvojových hospodárskych veľkých projektov..., a preto je priamo zainteresované na vypracovaní komplexných programov rozvoja regiónu, respektíve na ich realizácii a na naštartovaní regionálnej spolupráce v záujme získania vonkajších finančných zdrojov“.²⁰⁷

Toto vnímanie regiónu a miesta Maďarska v ňom v značnej miere osvetľuje, prečo maďarská zahraničnopolitická stratégia pripisuje veľký význam strednej Európe aj v kontexte EÚ. Zároveň zdôrazňuje hospodársku, bezpečnostnú a politickú dôležitosť tohto priestoru pre najvyspelejšie štáty eurozóny. Snahy Maďarska smerujú k tomu, aby „z hľadiska rozhodovania v EÚ rozhodujúce členské štáty venovali väčšiu pozornosť nášmu regiónu, posilnili vlastnú stredoeurópsku politiku...“²⁰⁸

V rámci strednej Európy ako v jednom zo svojich prioritných priestorov maďarská zahraničnej politika zvlášť vyčleňuje Poľsko, Rumunsko a Rakúsko a označuje ich za svojich strategických partnerov. V dokumente ministerstva zahraničných vecí sa táto voľba strategických partnerov v regióne bližšie nešpecifikuje, avšak zo štúdií analytikov blízkych súčasnej maďarskej vláde vyplýva, že ide predovšetkým o geopolitické kalkulácie súvisiace so snahou posilniť úlohu Maďarska v regióne, pričom v popredí jeho záujmu sú z tohto pohľadu predovšetkým Poľsko a Rumunsko (bezprostredne po parlamentných voľbách r. 2010 boli vo vyhláseniach predsedu vlády a ministra zahraničných vecí za kľúčových partnerov označované len tieto dve krajiny). Ak v deväťdesiatych rokoch minulého storočia a začiatkom 21. storočia sa predovšetkým maďarské konzervatívne vlády usilovali o to, aby sa Maďarsko stalo regionálnym centrom na základe svojho rýchleho napredovania v integrácii do NATO a EÚ, ale v neposlednom rade aj svojho geostrategického významu pre USA a NATO v súvislosti s vývojom v bývalej Juhoslávii,²⁰⁹ tak na začiatku 21. storočia bolo treba zväziť zmeny, ktoré nastali v priestorovom rozmiestnení mocenských faktorov, predovšetkým úlohy Poľska a Rumunska v geostrategických plánoch USA, ale v takej istej miere aj reálne možnosti Maďarska. Podrobne práve tento prístup zdôvodňuje bývalý riaditeľ Maďarského ústavu zahraničných vzťahov T. Magyarics: „Ak by sa mal zostaviť rebríček potenciálnych stredoeurópskych partnerov z hľadiska Spojených štátov, potom by sa z očividných dôvodov dostalo na prvé miesto Poľsko. Podľa podobných, t.j. v prvom rade geopolitických príčin, nasleduje v tomto pomyselnom rebríčku po Poliakoch Rumunsko. Krajina leží v geopolitickom nárazníkovom pásme a môže zohrať dôležitú úlohu vo formovaní balkánskej stability, v utváraní čiernomorskej bezpečnostnej zóny, ba čo viac aj v dosiahnuteľnosti kaukazského regiónu a cez Moldavsko je otvorené aj v smere Ukrajiny. Ukrajina je podľa mnohých amerických stratégov (napríklad Zbigniewa Brzezinského) štátom kľúčovej dôležitosti v euroázijskej stratégii Spojených štátov. Budapešť nasleduje v tomto rebríčku len po Bukurešti, hoci úloha Maďarska v očiach Washingtonu môže vzrásť, ak vznikne užšia maďarsko-poľská spolupráca. Varšava môže úzko spolupracovať so Spojenými štátmi v strategických plánoch týkajúcich sa východného partnerstva, kým Budapešť v západobalkánskej stratégii.“²¹⁰ Hoci geopolitická analýza môže byť blízka realite, jej reálne uplatnenie z hľadiska maďarských záujmov závisí predovšetkým od vzťahov Maďarska s USA,

²⁰⁷ TERÉNYI, J. (2010): Közép Európa a magyar külpolitika optikájában. In: *Külügyi Szemle*, 2010, roč. 9, č.1, s. 12-13

²⁰⁸ A magyar külpolitika az Unios elnökség után.[12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²⁰⁹ LÖRINCZ, Cs. (2002): Nemzeti érdekek érvényesítése Magyarországi csatlakozása során az euro-atlanti államok közosságához. In: KÁNTOR, Z. (ed.). *A Státusztorvény. Dokumentumok, tanulmányok, publicistika*, s. 185 -188

²¹⁰ MAGYARICS, T. (2010): A kapcsolatok „normalizálása“ vagy jóindulatú közömbösség? Az Egyesült Államok Közép-Európa-politikája. In: *Külügyi Szemle*, 2010, roč. 9, č.2, s. 85

ale aj s Nemeckom. Zemepisná poloha ani spolupráca s Poľskom a Rumunskom nemôžu automaticky zabezpečiť Maďarsku ten výsledok, ktorý si žela a určitá neistota vládne aj v súvislosti so stabilitou vzťahov s týmito partnermi, predovšetkým v prípade Rumunska.²¹¹

Súčasťou regionálnej politiky je Vyšehradská spolupráca, kde Maďarsko kladie dôraz predovšetkým na hospodárstvo, energetiku a infraštruktúru, ako aj na presadzovanie spoločných záujmov v EÚ v oblasti európskych fondov, spoločnej poľnohospodárskej politiky a v energetickej politike.²¹² Zároveň s deklarovaným zámerom posilňovať presadzovanie spoločných záujmov krajín V4 v EÚ sa Maďarsko v podmienkach veľmi komplikovaných vzťahov s EÚ snaží získať podporu vyšehradských krajín a prípadne aj ďalších tzv. nových členských krajín, vrátane Rumunska, najmä v situáciách, keď je vystavené tlaku zo strany únie.²¹³ V porovnaní s obdobím pred vstupom Maďarska a ďalších krajín vyšehradskej štvorky do únie, keď bol mimoriadne zdôrazňovaný význam tejto spolupráce, vzniká dojem, že V4 sa v maďarskej zahraničnej politike stáva už len komponentom širšie poňatej regionálnej politiky, ktorého dôležitosť v porovnaní s predchádzajúcim obdobím sa môže oslabiť.

Susedská politika, ktorá v poslednom desaťročí minulého storočia bola označovaná za jednu z priorit maďarskej politiky, je v nových strategických predstavách súčasťou stredoeurópskej regionálnej politiky, pričom sa v nej osobitný dôraz kladie na hospodársku spoluprácu, cezhraničnú kooperáciu a realizáciu infraštruktúrnych projektov. Rozvoj týchto vzťahov by mal smerovať k vytvoreniu „hospodárskeho priestoru Karpatskej kotliny“. Pojem Karpatskej kotliny ako jednotného geograficko-hospodárskeho priestoru sa objavuje ako súčasť zahraničnopolitického strategického uvažovania v dokumente FIDESZ z roku 2007 v kontexte stanovenia cieľov politiky národnej súdržnosti, najmä rozvoja prihraničných regiónov a území obývaných maďarskými menšinami.²¹⁴ V dokumente ministerstva zahraničných vecí sa vymedzuje predovšetkým ako jednotný hospodársky priestor, v rámci ktorého by mali byť vytvorené podmienky pre konkurencieschopnosť a rozvoj „zahraničného maďarského hospodárstva“, t.j. utváranie ekonomických podmienok pre posilnenie maďarských menšinových komunít v susedných štátoch. V dokumente Národná politika sa definuje ako organický a ucelený región, v ktorom má Maďarsko centrálnu polohu a spolupracuje so susednými krajinami pri využívaní jeho možností a špecifik. Ako ekonomická zóna by mala predstavovať jednotný regionálny trh s jednotným trhom práce, ktorý by „vychádzal z činnosti autonómnych regionálnych hospodárskych spoločenstiev“.²¹⁵ Táto koncepcia sa však zatiaľ neobjavila ani ako bilaterálna ani ako multilaterálna iniciatíva navrhovaná susedným krajinám, skôr je súčasťou úvah o prehlbovaní maďarsko-maďarskej spolupráce v hospodárskej oblasti. Svedčí o tom aj skutočnosť, že patrí medzi nosné oblasti už spomínanej národnej stratégie.

²¹¹ Štátny tajomník MZV Maďarska Zsolt Németh napríklad vyhlásil, že „po medových rokoch“ vyvolávajú znepokojenie opatrenia rumunskej vlády, ktoré zabránili zriadeniu maďarskej lekárskej fakulty v Kluži a avizované zmeny národnostného a volebného zákona, ktoré by boli nevýhodné pre maďarskú menšinu v Rumunsku. Zároveň zdôraznil, že „Maďarsko a Rumunsko nie sú odsúdené na úspech“. Összel mindent elveszítethetnek a Magyarok.[Citované 15.5.2012] In: *Népszabadság* 2012. Dostupné na:

<http://nol.hu/kulfold/osszel_mindent_elveszithetnek_a_magyarok>

²¹² A magyar külpolitika az Unios elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²¹³ pozri napr.: Magyar-román viszony: Bukarest most fölényben van. [Citované 12.4.2012] In: HVG, 2012. Dostupné na internete: <http://nol.hu/kulfold/20120317-bukarest_most_folenyben_van>

²¹⁴ Következetes külkapcsolatok. Magyarország külkapcsolati stratégiája. [Citované 29.3.2012] Dostupné na internete: <<http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=111656>>

²¹⁵ Magyar nemzetpolitika. A nemzetpolitikai stratégia kerete. [Citované 18.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.nemzetiregister.hu>>

Zostáva však otázkou, či vytvorenie takéhoto priestoru má perspektívu, či vyzdvihovanie jeho etnickej dimenzie spolu s predstavou o centrálnom postavení Maďarska v ňom nebude odrádzať potenciálnych partnerov v prípade, ak by tento projekt bol nastolený na medzištátnej úrovni. Maďarská diplomacia má, podľa dokumentu MZV, v integrácii tohto priestoru skôr pomocnú úlohu, a to prostredníctvom vytvorenia siete kancelárií hospodárskej diplomacie posilnenej regionálnymi odbočkami.²¹⁶

Susedská politika aj v súčasnosti zostáva tesne prepojená s politikou voči zahraničným Maďarom. V uplynulých dvadsiatich rokoch išlo o tradičné spojenie, aj keď tentoraz je začlenené do širšieho regionálneho rámca. „Susedská politika a politika voči zahraničným Maďarom sú neoddeliteľné od seba, obidve sa vzájomne formujú. Súčasťou našej susedskej politiky je sledovanie situácie maďarských spoločenstiev a v prípade porušovania ich záujmov vystúpenie na ich obranu, čo je neoddeliteľné od našej snahy o úzku spoluprácu a dôveru.“²¹⁷ V porovnaní s tzv. Antallovou doktrínou, podľa ktorej vzťahy Maďarska k susedom sú podmienené situáciou maďarských komunít²¹⁸, je v ministerskom dokumente je urobený pokus o vyváženejšiu formuláciu. V inom strategickom dokumente, ktorý bol schválený MÁÉRT, sa však definovanie vzťahu susedskej politiky a podpory menšín jednoznačnejšie bliži skôr k jeho antallovskému chápaniu. V pomere týchto dvoch priorit „je v prípade porušovania záujmov zahraničných Maďarov vedúcou zásadou národný záujem“.²¹⁹ Práve tento prístup sa opiera o ústavnú koncepciu jednotného maďarského národa a deklarovanej zodpovednosti Maďarska za zahraničných Maďarov.

Susedská politika je vnímaná nielen ako významný prvok zahraničnopolitickej stratégie, ale je aj súčasťou bezpečnostnej stratégie Maďarska. Z hľadiska maďarských bezpečnostných záujmov sa považuje za prvoradú predovšetkým stabilita a rozvoj demokracie u východných a južných susedov Maďarska, ich členstvo v EÚ a NATO alebo aspoň tesné partnerské vzťahy s oboma organizáciami.²²⁰

Maďarom žijúcim v zahraničí sa pripisuje osobitné miesto v bezpečnostnej politike Maďarska. Skutočnosť, že žijú v štátoch susediacich s Maďarskom, ich osobitná situácia a styky s materskou krajinou podmieňujú, že „bezpečnosť týchto štátov je neoddeliteľná od bezpečnosti Maďarska a naopak“.²²¹ Za bezpečnostné faktory sa v tejto súvislosti považujú také otázky ako samospráva a autonómia týchto komunít. V národnej bezpečnostnej stratégii Maďarska schválenej v roku 2004 vtedajšou socialisticko-liberálnou vládou bol takisto venovaný jeden osobitný paragraf zahraničným Maďarom, čiže ich postavenie a práva boli takisto vnímané v istom bezpečnostnom kontexte. Hlavný dôraz sa v nej kládol na to, že podpora zahraničných Maďarov zo strany Maďarska sa „bude uskutočňovať v právnych rámcoch zabezpečovaných integračnými inštitúciami, prostriedkami diplomatickej a hospodárskej spolupráce, legitímnymi zastupiteľskými orgánmi daných komunít

²¹⁶ A magyar külpolitika az Unios elnökség után.[Citované 12.4.2012] Dostupné na: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²¹⁷ tamže

²¹⁸ Socialisti sa v tomto období pridžžali tézy, že postavenie maďarských menšín je možné zlepšiť len na základe dobrých susedských vzťahov. Táto polemika sa rozvinula najmä v súvislosti s otázkou tzv. základných zmlúv so štátmi susediacimi s Maďarskom v polovici 90. rokov.

²¹⁹ Magyar nemzetpolitika. A nemzetpolitikai stratégia kerete. [Citované 18.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.nemzetiregister.hu>>

²²⁰ Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2012. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²²¹ tamže

a v spolupráci s vládami dotknutých štátov²²². Nepriamo, ale dostatočne zreteľne, sa tým naznačovalo, že vzťahy maďarských menšinových komunít s materskou krajinou nepredstavujú bezpečnostné riziko pre susedov ani celý región. Najnovšia bezpečnostná stratégia vychádza, z toho že existencia maďarských menšín vytvára bezpečnostnú previazanosť krajín, kde tieto komunity žijú s bezpečnosťou Maďarska a zároveň, že zabezpečenie práv zahraničných Maďarov je súčasťou bezpečnosti týchto krajín. Takáto formulácia umožňuje nielen takmer automatický priemet prípadných vnútropolitických diskusií o postavení menšín do medzištátnych vzťahov, ale necháva nejasnými kritériá ich definovania ako bezpečnostného problému, hoci v takom prípade sa etnická otázka v bilaterálnych vzťahoch dostáva do kvalitatívne odlišného rámca.

Západný Balkán patrí dlhodobo medzi prvoradé oblasti záujmu maďarskej zahraničnej politiky. Je to dané ako bezprostredným susedstvom tohto regiónu, bezpečnostnými problémami, ktoré prevládali v deväťdesiatych rokoch v súvislosti s vojnovým konfliktom, tak aj tradičnými hospodárskymi a politickými ambíciami Maďarska v tejto časti Európy. Nezanedbateľným dôvodom pre aktivity maďarskej zahraničnej politiky v tomto regióne je aj početná maďarská komunita v Srbsku. K hlavným cieľom Maďarska v tejto oblasti patrí podpora integrácie krajín bývalej Juhoslávie do EÚ a NATO. V tejto súvislosti sa v dokumente ministerstva zahraničných vecí ako jedna z kľúčových otázok balkánskej politiky označuje pomoc krajinám regiónu v príprave na členstvo v EÚ a v ich postupe na ceste euroatlantickej integrácie. Svoj záujem na Západnom Balkáne spája Maďarsko s jeho stabilitou, so zlepšením investičného prostredia a právnej istoty. V záujme dosiahnutia týchto cieľov považuje Maďarsko za dôležitú angažovanosť spojencov, v prvom rade USA v tejto oblasti.²²³ Tento prístup k balkánskej politike sa opiera o skúsenosti Maďarska s daným regiónom, keď sa v tomto zložitom priestore presadzovalo predovšetkým vďaka kooperácii so Spojenými štátmi a Nemeckom, NATO a s EÚ. Na druhej strane, doterajší vývoj tiež ukázal, že táto nevyhnutná naviazanosť na silných partnerov vytvára aj určité limity pre samostatný postup Maďarska na Západnom Balkáne.

V priestorovom uvažovaní maďarskej zahraničnej politiky má významné miesto Dunajská regionálna stratégia so svojimi dopravnými, ekologickými a investičnými aspektmi, pričom je vnímaná aj ako spojovací článok s Čiernomorským regiónom. Maďarsko ho považuje za dôležitý hlavne z hľadiska prepravy zdrojov energie, a tovarov z južného Kaukazu a strednej Ázie do strednej a západnej Európy, pričom zrejme uvažuje so svojim územím ako určitým logistickým centrom. To je aj jedna z príčin, prečo chce zvýšiť svoju angažovanosť v multilaterálnych fórach orientovaných na čiernomorský región.²²⁴

Vzhľadom na svoje hospodárske a politické záujmy v postsovietskom priestore je Maďarsko zainteresované na programe EÚ Východné partnerstvo, predovšetkým na realizácii takých jeho cieľov ako je zlepšenie podnikateľského prostredia a posilnenie bezpečnosti tranzitu energie, ale v takej istej miere aj riešenie tzv. zmrazených konfliktov a zabezpečenie suverenity a územnej integrity štátov regiónu.²²⁵ V porovnaní s Poľskom má Maďarsko značne zúžené možnosti na ovplyvňovanie politiky EÚ v tejto oblasti. Ukázalo sa to aj počas predsedníctva Maďarska v únii. Summit Východného partnerstva, ktorý mal byť vyvrcholením polročného maďarského programu v únii, bol bezprecedentne presunutý do Varšavy na obdobie

²²² A Magyar Kőztársaság nemzeti biztonsági stratégiája. [Citované 17.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika>>

²²³ A magyar külpolitika az Unios elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²²⁴ tamže

²²⁵ tamže

poľského predsedníctva, čo maďarskí analytici vnímali ako stratu prestíže a dôsledok oslabenej pozície svojej krajiny v EÚ.²²⁶

Maďarská zahraničná politika uvažuje aj o vybudovaní západnej dimenzie svojej regionálnej politiky, ktorá by mala zahrňovať Rakúsko, Slovinsko, Chorvátsko, Švajčiarsko, Nemecko a Taliansko. Opäť je hlavný záujem smerovaný na energetickú politiku a prepravné trasy, tentokrát s využitím Dunajskej stratégie ako určitého premostenia na plánovanú Adriaticko-Iónsku stratégiu.

4 Euro-atlantický rozmer maďarskej zahraničnej politiky

V rámci druhej priority maďarskej zahraničnej politiky sú v dokumente ministerstva zahraničných vecí sformulované ciele týkajúce pôsobenia krajiny v EÚ a NATO. Vo vzťahu k EÚ sa za prvoradé považuje posilňovanie schopnosti uplatňovať vlastné záujmy, vytváranie silnej a jednotnej únie a uprednostňovanie komunitárnej metódy v rozhodovacom procese. Tieto ciele nadväzujú na dlhodobý prístup Maďarska k EÚ, na jeho snahu upevňovať svoju medzinárodnú pozíciu prostredníctvom tohto integračného zoskupenia. Na základe doterajšieho vývoja únie, najmä vzniku eurozóny, maďarské ministerstvo zahraničných vecí prichádza k záveru, že viacrýchlostná Európa sa stala faktom, ale zasadzuje sa proti ďalšej fragmentácii únie či inštitucionalizovanej alebo mimo rámca ústavnej zmluvy. Na druhej strane za maďarského hľadiska je veľmi dôležité, kde sa bude krajina v rámci diferencovanej únie nachádzať, či sa ocitne v „rýchlejšej“ alebo „pomalejšej“ zóne. Minister zahraničných vecí J. Martonyi v súvislosti s fiškálnou dohodou jednoznačne proklamoval, že Maďarsko „musí patriť do centra a nie na perifériu“.²²⁷ Avšak aj hlasovanie na zasadnutí Európskej rady, keď sa premiér V. Orbán najprv nepripojil k dohode a neskôr svoje stanovisko korigoval, bolo priam symbolickým vyjadrením dilemy s ktorou súčasná maďarská vláda zápasí - na jednej strane zachovať čo najviac z národnej suverenity a na druhej „patriť do centra“ EÚ.²²⁸

V strategickom materiáli ministerstva zahraničných vecí sa práve z dôvodu obavy o ďalšie zúženie suverenity, a tým aj priestoru pre samostatné kroky v citlivej oblasti štátneho rozpočtu, zachováva opatrný prístup k fiškálnej dohode a poukazuje sa na to, že so všetkou pravdepodobnosťou sa pravidlá smerujúce k fiškálnej únii budú vzťahovať len na štáty eurozóny a pre Maďarsko budú teda záväzné až od zavedenia eura. Vstup Maďarska zostáva naďalej strategickým cieľom, časový horizont tohto kroku sa však neupresňuje, čo je vzhľadom na súčasné hospodárske problémy krajiny pochopiteľné.²²⁹

Maďarsko dlhodobo deklaruje preferovanie komunitárnej metódy rozhodovania v EÚ pred medzivládnu, čo je však nutne spojené s odovzdávaním časti štátnej suverenity orgánom únie. V tejto otázke vždy existovali rozdiely medzi socialistami a konzervatívami. Kým prví boli skôr „federalisti“, druhí boli v otázkach vzdávania sa suverenity opatrnejší, aj keď aj vo

²²⁶ RÁCZ, A. Túl a csúcson. A Keleti Partnerség elhalasztot csúcstalálkozója. (2011) In: *MKI-elemzések*, 2011 [Citované 30.9.2011] Dostupné na internete: <<http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=IAXHCS>>

²²⁷ A külügyminiszter bemutatta a magyar külpolitika stratégiai irányait összegző dokumentumot. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/hirek/a-kulugyminiszter-bemutatta-a-magyar-kulpolitika-strategiai-iranyait-osszegzo-dokumentumot>>

²²⁸ To, či Maďarsko bude patriť do centra alebo na perifériu, nie je výsledkom politického rozhodovania. Určujúce je jeho hospodárske postavenie. Členstvo v eurozóne automaticky neznamená zaradenie do centra, o čom najlepšie svedčí aj súčasná reálna situácia krajín skupiny PIIGS.

²²⁹ A magyar külpolitika az Unios elnökség után. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

vnútri FIDESZ sa dajú rozpoznať určité diferencie v názoroch na túto otázku. Predseda súčasnej maďarskej vlády V. Orbán sa skôr prikláňa ku koncepcii Európy národov, založenej na vzájomnej spolupráci európskych štátov. Zároveň odmieta koncept EÚ ako impéria, ktorého centru sa treba prispôsobovať.²³⁰

V dôsledku hlavne vnútropolitických zmien smerujúcich k centralizácii moci a oslabeniu systému brzd a protiváh v ústavnom systéme po víťazstve FIDESZ v parlamentných voľbách v roku 2010, sa dostala maďarská vláda do vážnych sporov s Európskym parlamentom a Európskou komisiou. Prvá polemika sa týkala mediálneho zákona, v ktorom Maďarsko pod tlakom EK bolo nútené urobiť zmeny. Európska komisia iniciovala aj správne konanie proti Maďarsku pre porušovanie legislatívy EÚ v takých otázkach ako je nezávislosť národnej banky, odchod sudcov do dôchodku a nezávislosť Úradu na ochranu osobných údajov. Európsky parlament vo svojom uznesení z februára 2012 o nedávnom politickom vývoji v Maďarsku požiadal Európsku komisiu, aby monitorovala prípadné zmeny a doplnenia sporných právnych predpisov a vypracovala podrobnú štúdiu s cieľom dosiahnutia nápravy vo všetkých kritizovaných oblastiach, pričom výhrady EP prekračujú okruh otázok zaradených do správneho konania a dotýkajú sa aj volebného zákona, práv opozície a zákona o cirkvách.²³¹ Dôležitý okruh sporných otázok sa dotýka ekonomiky, pričom sú viac či menej zjavne prepojené s politickými výhradami voči Maďarsku. Ešte v roku 2010 sa vláda V. Orbána dostala do polemiky s EK ohľadne plánovanej výšky deficitu štátneho rozpočtu, keď miesto komisiou požadovaných 3,8% uvažovala o podstatne vyššom schodku. Kontroverzie vyvolalo aj mimoriadne zdanenie nadnárodných spoločností v bankovom a telekomunikačnom sektore, ako aj obchodných reťazcov.

Jednoznačnosť postoja maďarskej vlády k EÚ spochybňujú aj niektoré silne emocionálne podfarbené vyjadrenia premiéra V. Orbána, ktorý vo svojich verejných prejavoch prirovnal Brusel k Moskve v sovietskych časoch a či k habsburskej Viedni.²³² Na druhej strane sa Orbánova vláda snaží demonštrovať aj určitú ústretovosť k pripomienkam komisie k niektorým zákonom a držať tak priebeh celého sporu v určitých akceptovateľných hraniciach, najmä vzhľadom na svoju zlú hospodársku situáciu a naliehavú potrebu finančnej podpory MMF, ktorá je viazaná aj na súhlas EK. Avšak už len dĺžka polemiky vážne oslabuje pozíciu Maďarska v EÚ a ohrozuje realizáciu zámerov jeho európskej politiky.

V rámci európskej politiky sa strategický materiál ministerstva zahraničných vecí vôbec nezaobera bilaterálnymi vzťahmi Maďarska k rozhodujúcim členským štátom EÚ, v prvom rade k Nemecku a Francúzsku. Zvláštne je to predovšetkým vo vzťahu k Nemecku, ktoré je rozhodujúcim hospodárskym partnerom Maďarska a jeho politický a hospodársky vplyv na vývoj v EÚ, ale aj vo zvyšku Európy je v súčasnosti kľúčový.

Podľa hodnotenia bývalého ministra zahraničných vecí Maďarska Pétera Balázsa sú maďarsko-nemecké vzťahy chladné, pričom táto skutočnosť je o to zvláštnejšia, že tak FIDESZ,

²³⁰ Orbán: Európaról kétféle gondolkodásmód létezik. [Citované 3.5.2012] In: *Népszabadság* 2012. Dostupné na internete:

<http://nol.hu/kulfold/orban__europarol_ketfele_gondolkodasmod_letezik>

²³¹ Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. februára 2012 o nedávnom politickom vývoji v Maďarsku (2012/2511(RSP)). [Citované 25.4.2012] Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0053+0+DOC+XML+V0//SK&language=SK>

²³² 1848 és 2010 is megújulást hozott. Orbán Viktor ünnepi beszéde Budapesten. [Citované 30.4.2012] Dostupné na internete: <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszede/publikaciok-interjuk/1848-es-2010-is-megujulast-hozott>

ako ja vládnuce nemecké kresťanské strany patria do tej istej európskej politickej rodiny.²³³ Celkový stav maďarsko-nemeckých vzťahov ovplyvnili hospodárske opatrenia maďarskej vlády prijaté v roku 2010, ktoré sa významne dotkli predovšetkým nemeckých firiem. Nespokojnosť dal v osobitnom vyhlásení najavo vplyvný Zväz nemeckého priemyslu (BDI), podľa ktorého „krízové dane uvalené Maďarskom na podniky pôsobiace v niektorých odvetviach a finančné inštitúcie sú neprímerane vysoké, majú charakter trestu, z hľadiska zahraničných hospodárskych aktérov sú diskriminačné a ich časová platnosť je hmlistá. Tieto okolnosti sťažujú pre nemecké podniky zastúpené aj v BDI plánovanie budúcich investícií, ktoré sú dôležité aj pre maďarské národné hospodárstvo“²³⁴. Výhrady však z Nemecka zaznievali nielen v súvislosti s hospodárskymi, ale aj politickými otázkami.

Uprostred veľmi komplikovaných vzťahov s EÚ sa maďarská vláda pokúsila o obrat v nemecko-maďarskej relácii, ktorý mal podľa jej predstáv v rozhodujúcej prispieť aj k zlepšeniu pozícií Maďarska v únii. Pri príležitosti 20. výročia podpísania nemecko-maďarskej zmluvy o priateľstve a spolupráci vládny kabinet a poslanci parlamentu za FIDESZ začali v Nemecku doslova diplomatickú ofenzívu.²³⁵ Bývalý šéf parlamentnej frakcie FIDESZ János Lázár pred svojou cestou do Berlína potrebu radikálneho zlepšenia vzťahov s Nemeckom vyjadril nasledovne: „Maďarsko by rado uzavrelo s Nemeckom nové spojenectvo. S tým Nemeckom, ktoré je znepokojeným priateľom našej krajiny, jej prvým investorom a ktorému patrí budúcnosť Európy. Musíme rozptýliť obavy o demokraciu a pochybnosti našich nemeckých priateľov a musíme ich získať pre znovuvybudovanie Maďarska“²³⁶.

V porovnaní s politikou voči EÚ podstatne menší priestor venuje stratégia ministerstva zahraničných vecí Severoatlantickej aliancii a účinkovaniu Maďarska v nej. Okrem zdôrazňovania spojeneckej solidarity, významu čl. 5 Washingtonskej zmluvy pre zabezpečenie nezávislosti a suverenity Maďarska, ako aj Strategickej koncepcie NATO, dokument neobsahuje meritorne predstavy o aliančnej politike NATO.²³⁷ Táto okolnosť je zrejme ovplyvnená aj celkovým stavom rozpracovanosti dlhodobých zámerov v aliancii samotnej. Národná bezpečnostná stratégia okrem záväzku účasti Maďarska v operáciách a misiách NATO, deklaruje v podmienkach existencie jadrových zbraní súhlas s potrebou odstrašujúcich kapacít aliancie založenej na kombinácii konvenčných a nukleárných zbraní. Vyjadruje tiež záujem na vybudovaní spoločnej protiraketovej obrany.²³⁸

V rámci svojej euroatlantickej orientácie maďarská zahraničná politika deklaruje eminentný záujem o rozvoj transatlantických vzťahov, okrem bezpečnostného aj o ich hospodársky rozmer a v rámci nich sa kladie dôraz aj na tesnejšie americko-maďarské bilaterálne hospodárske vzťahy. Z maďarskej strany je vyzdvihovaná dôležitosť nielen zachovania, ale posilnenia politického, bezpečnostného a hospodárskeho záujmu USA o región

²³³ Balázs Péter: Orbánék külpolitikáját a belpolitika uralta. [Citované 29.5.2012]. In: *HVG* 2012. Dostupné na internete:

<http://hvg.hu/itthon/20120529_orban_keteves_kormanya_balazs>

²³⁴ Citované podľa: Válogéiben Berlinnel. In: *Fifyelő*, 2011, č.7, s. 6

²³⁵ CSUHAI, I.-INOTAI, E. (2012): Orbánék rajöttek: a németek nélkül nem megy. [Citované 7.3.2012.] In: *Népszabadság* 2012. Dostupné na internete: <http://nol.hu/archivum/20120207-a_nemetek_nelkul_nem_megy>

²³⁶ CSUHAI, I. (2012): Vállalom a felelősséget! - Lázár János az Erste-harcról és az orbáni konszolidációról. [Citované 10.2.2012.] In: *Népszabadság* 2012. Dostupné na internete: <http://nol.hu/belfold/20120206-vagy_valtozunk_vagy_elesunk>

²³⁷ A magyar külpolitika az Unios elnökség után. [Citované 12.4.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²³⁸ Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2012. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

strednej východnej a juhovýchodnej Európy. Strategický cieľ rozvoja maďarsko-amerických vzťahov však minimálne z krátkodobého hľadiska naráža na ťažkosti vyplývajúce z kritického postoja súčasnej americkej administrácie k vnútropolitickému vývoju v Maďarsku. Americké výhrady sú v mnohom identické s tými, ktoré zaznievajú na európskych fórach. O komplikovanosti bilaterálnych vzťahoch svedčí aj skutočnosť, že americká veľvyslankyňa odovzdala premiérovi V. Orbánovi demarš týkajúci sa ohrozenia základných princípov demokracie, čo je medzi spojeneckými krajinami viac ako nezvyklé.

Viacnásobná americká kritika, vrátane listu ministerky zahraničných vzťahov maďarskému predsedovi vlády²³⁹ bola vážnym signálom, že bez zmien v maďarskej vnútornej politike sa nedá očakávať výraznejší posun v dvojstranných vzťahoch smerom k väčšej dynamike. Maďarsko-americké vzťahy sa na začiatku 21. storočia už druhýkrát dostávajú do útlmu, pričom opakovane v období, keď je vládnu stranou FIDESZ. V roku 2001 po útoku na newyorské dvojčiky sa V. Orbán a jeho vláda nedíštancovali od výrokov známeho krajne pravicového nacionalistického politika I. Csurku o tom, že USA svojou politikou privolali teroristický atak, čo nesporne malo predovšetkým svoje vnútropolitické príčiny – snahu nepohnevať si stúpcov krajnej pravice, ktorá v parlamente v tom čase účinkovala ako občasný tichý spojenec konzervatívnej vládnej koalície. Nespokojnosť vtedajšej americkej administrácie vyvolávali aj prejavy antisemitizmu v Maďarsku, na ktoré maďarská vláda adekvátne nereagovala.

Euro-antlantická priorita maďarskej zahraničnej politiky a ciele s ňou spojené sa teda dostávajú do konfrontácie s negatívnymi reakciami spojencov Maďarska na uskutočňované zmeny v politickom a právnom systéme krajiny, ale aj s tými hospodárskymi krokmi, ktoré sa dotýkajú záujmov celého radu transnacionálnych spoločností. Nedôvera voči súčasnej politike maďarskej vlády sťažuje možnosť spoločného postupu vo všetkých tých oblastiach, ktoré Maďarsko považuje za dôležité.

5 Globálna dimenzia maďarskej zahraničnej politiky

Otvorenie sa globálnemu svetu je novou prioritou maďarskej zahraničnej politiky, ktorej zaradenie do zoznamu jej strategických cieľov znamená rozšírenie medzinárodných aktivít za hranice euroatlantického priestoru, na ktorý sa Maďarsko počas posledných dvadsiatich rokov takmer výlučne sústreďovalo. Je výsledkom vyhodnotenia dlhodobých trendov hospodárskeho vývoja takých krajín ako Čína, India, Brazília, Južná Afrika, Indonézia, ale aj Rusko a narastania ich váhy vo svetovej politike s následným posilnením multipolarity.

Reflektovanie nových tendencií svetového vývoja a ich premietnutie do maďarskej zahraničnej politiky bolo zreteľné už v prejave predsedu vlády V. Orbána na porade maďarských veľvyslancov v lete roku 2010, ale aj v ďalších jeho vystúpeniach. Napríklad na zasadaní Maďarskej stálej konferencie (MÁÉRT) v novembri 2011 zdôrazňoval, že zmeny, ktoré prebiehajú, neukazujú na krízu, ale „hovorí o reorganizácii sveta, ktorej vlastne sprievodnými javmi sú finančná a ďalšie krízy. Pochopenie tejto reorganizácie je našou úlohou...treba sa obnoviť, veci treba odvážne formovať, žiadna iná cesta z tejto situácie neexistuje...plavíme sa pod západnou vlajkou, ale vo svetovom hospodárstve fúka východný vietor. Lodník, ktorý nevezme do úvahy podľa akého vetra musí otáčať plachty, pravdepodobne seba samého a svoj náklad odsudzuje na zánik“.²⁴⁰ Takéto vyjadrenia naznačovali, že nová maďarská vláda sa bude snažiť rozšíriť svoj manévrovací priestor tak v hospodárskej, ako aj

²³⁹ Hillary Clinton levele Orbán Viktornak – itt a teljes szöveg. [Citované 30.12.2011] In: *Népszabadság* 2012. Dostupné na internete:

<http://nol.hu/kulfold/hillary_clinton_level_orban_viktornak_-_itt_a_teljes_szoveg>

²⁴⁰ Tárgyilagos és realista nemzetpolitikára van szükség. [Citované 12.1.2011] Dostupné na internete: <http://orbanviktork.hu/cikk/targyilagos_es_realista_nemzetpolitikara_van_szukseg>

politickej oblasti a využiť vo svoj prospech nadväzovanie a rozširovanie kontaktov s novými centrami ekonomického rastu a mocenského vplyvu.

Vo východnej dimenzii maďarskej zahraničnej politiky zaujíma dôležité miesto Rusko, pričom v tejto relácii sa dá hovoriť o obrate v prístupe FIDESZ. V roku 2010 sa podľa oficiálneho maďarského stanoviska „začali maďarsko-ruské vzťahy stavať na nových základoch“.²⁴¹ Až do tohto obdobia²⁴² mal FIDESZ viac ako rezervovaný vzťah k Rusku, čo malo tak historické, ideologicko-kultúrne, ako aj politické príčiny. Zásadný charakter zmeny v jeho politike vyniká aj na pozadí tej skutočnosti, že maďarská pravica je tradične protiruská²⁴³ a tento postoj bol upevnený vyše tridsaťročnou sovietskou okupáciou Maďarska. Mimoriadnemu zhoršeniu maďarsko-ruských vzťahov po roku 1990 došlo práve za vlády FIDESZ, a to v súvislosti so vstupom Maďarska do NATO, ale predovšetkým pre incident s dodávkou ruskej pomoci Srbsku, ktorú maďarská vláda odmietla prepustiť cez svoje územie. Podľa niektorých hodnotení, práve počas tejto udalosti protiruská rétorika FIDESZ vrcholí.²⁴⁴ Maďarsko-ruské vzťahy v skutočnosti dostali prvé pozitívne impulzy v rokoch 2002- 2010, keď vládla socialisticko-liberálna koalícia a FIDESZ, aj keď to z pochopiteľných dôvodov nepriznáva, na tento trend nadväzuje. Potvrďuje to napríklad aj zmena postoja súčasnej vlády k projektu plynovodu NABUCCO, keď ako jeden z akcionárov spoločnosti MOL akceptovala odstúpenie tejto firmy od účasti na jeho príprave a realizácii, hoci v opozícii tvrdo kritizovala vtedajšieho premiéra F. Gyurcsányja za negatívne hodnotenie tohto projektu a uprednostňovanie ruského plynovodu South Stream. V programovom dokumente FIDESZ z roku 2007 sa výstavba NABUCCO označuje za národný záujem a South Stream za oslabenie možnosti diverzifikácie dodávok plynu.²⁴⁵

Dá sa predpokladať, že spomínaný obrat v politike voči Rusku bol vyvolaný predovšetkým záujmom podnikateľských kruhov blízkych FIDESZ o prienik či návrat na ruský trh. Zahraničnopolitická stratégia vyzdvihuje ako oblasti záujmu maďarskej strany v spolupráci s Ruskom energetiku a hospodárstvo, a aj zvýšená frekvencia pracovných i oficiálnych rokovaní na expertnej i ministerskej úrovni sa orientuje práve na tieto otázky. Pre maďarskú vládu malo mimoriadny ekonomický i politický význam vyriešenie niektorých sporných hospodárskych otázok, predovšetkým možnosť spätného odkúpenia akcií spoločnosti MOL od ruskej firmy Surgutneft', a tým aj odstránenia obáv z ovládnutia vlajkovej lode maďarskej ekonomiky ruským kapitálom. Na maďarskej strane riešenie tohto problému vnímali ako odstránenie podstatnej prekážky pre otvorenie novej kapitoly v maďarsko-ruských vzťahoch. Podstatne väčší priestor ako doteraz získavajú aj vedecké a kultúrne kontakty a podľa niektorých hodnotení ruská kultúra v Maďarsku dokonca prežíva renesanciu.²⁴⁶

V strategickom dokumente je v rámci globálnej priority v popredí pozornosti maďarskej zahraničnej politiky Ázia a jej rastúci hospodársky a politický význam, pričom v centre jej záujmu je Čína s mimoriadne rýchlo rastúcim ekonomickým potenciálom, ktorá je

²⁴¹ A magyar külpolitika az Unios elnökség után.[Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²⁴² to by platilo, ak by sme nevzali do úvahy účasť V. Orbána v roku 2009 (teda ešte ako opozičného politika) na zjazde strany Jednotné Rusko a jeho rokovania s V. Putinom.

²⁴³ PAPP, L. T. (2010): Orbán, a muszkavezető. In: Népszabadság 12.7. 2010

²⁴⁴ ACKERMANN, S. (2011): Váltakozó sikerű orosz-magyar kapcsolatok. [Citované 17.5.2012] Dostupné na internete:

<http://kitekinto.hu/europa/2011/11/30/valtakoza_siker_orsz-magyar_kapcsolatok>

²⁴⁵ Következetes külkapcsolatok. Magyarország külkapcsolati stratégiája. [Citované 29.3.2012] Dostupné na internete:< <http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=111656>>

²⁴⁶ ACKERMANN, S. (2011): Váltakozó sikerű orosz-magyar kapcsolatok. [Citované 17.5.2012] Dostupné na internete: http://kitekinto.hu/europa/2011/11/30/valtakoza_siker_orsz-magyar_kapcsolatok

pre Maďarsko zaujímavá ako trh pre maďarské výrobky, ale v podstatne väčšej miere ako investor. Maďarská zahraničná politika pristupuje k Číne ako k jednému z kľúčových globálnych hráčov, a zároveň svedomím toho, že „vzťah Číny a Spojených štátov sa stále viac stáva prvoradou otázkou svetovej politiky“²⁴⁷. Táto skutočnosť nesie so sebou aj celý rad úskalí a rizík, ktoré síce maďarská zahraničná politika explicitne nepomenúva, ale zjavne s nimi ráta. Zároveň svojim partnerom v EÚ a NATO dáva jednoznačný signál, že Maďarsko chce svoju ázijskú politiku uskutočňovať v súlade s cieľmi spojeneckej politiky.²⁴⁸

Rozvoj dvojstranných stykov s Čínou znamenal pre FIDESZ odklon od predchádzajúcich prevažne ideologicky motivovaných výhrad k pragmatickejšiemu prístupu, umožňujúcemu naštartovanie intenzívnejších hospodárskych a kultúrnych kontaktov. Podobne ako v prípade Ruska, socialisticko-liberálna predchodkyňa súčasnej konzervatívnej vlády podnikla niektoré kroky k aktivizácii stykov s Čínou, ktoré sa však stretávali s kritikou FIDESZ.

Potvrdením novej kvality maďarsko-čínskych vzťahov bola aj návšteva predsedu čínskej vlády Wen Jiabao v Maďarsku v roku 2011. Počas nej podpísali 12 dvojstranných dohôd zameraných predovšetkým na ekonomickú spoluprácu. Čína poskytla Budapešti úver vo výške 1mlrd eur na spoločné investičné programy²⁴⁹ a v zložitej finančnej situácii Maďarska bol veľmi dôležitým aj prísľub čínskej strany na nákup maďarských štátnych dlhopisov.

Niektorí zahraniční analytici posudzovali návštevu čínskeho predsedu vlády v kontexte jeho európskej cesty, počas ktorej okrem Budapešti navštívil len Nemecko a Veľkú Britániu. Označili ju za ďalší dôkaz toho, že Čína sa prostredníctvom svojich relatívne rozsiahlych investičných aktivít v Maďarsku, ale aj v ďalších hospodársky slabších, periférnych členských štátoch EÚ, usiluje preniknúť na vnútorný trh únie²⁵⁰. Hodnotenie významu spolupráce s Maďarskom pre Čínu maďarským odborníkom je však podstatne skeptickejšie. Poukazuje pritom na skutočnosť, že Maďarsko nie je zaujímavé pre realizáciu ani jednej zo štyroch priorit čínskej hospodárskej stratégie (získanie trhov a technológií vrátane know-how, strategické partnerstvo s veľkými spoločnosťami a získavanie surovín). Maďarsko nemá predpoklady ani pre vybudovanie veľkého logistického centra európskeho významu resp. regionálneho významu. Tu by skôr prichádzali do úvahy Chorvátsko, Rumunsko alebo Bulharsko, ktoré majú prístup k moru.²⁵¹ Spolupráca s Čínou doteraz nemala registrovateľný vplyv na prekonanie finančných ťažkostí maďarského štátu. Realitou zostáva, že riešenie musí Maďarsko hľadať zatiaľ na západe – teda v rokovaniach s MMF a EÚ.

ZÁVER

Strategický dokument Ministerstva zahraničných vecí Maďarska je vyjadrením úsilia o vytvorenie nového koncepčného rámca pre aktivity štátu na medzinárodnej scéne zohľadňujúcim tie podstatné zmeny, ktoré po roku 1990 nastali v Európe i vo svete

²⁴⁷ A magyar külpolitika az Unios elnökség után.[Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

²⁴⁸ tamže

²⁴⁹ Egymilliárd eurós kínai hitel a magyar –kínai fejlesztések megvalósítására. [Citované 27.7.2011] In: *Népszabadság* 2011. Dostupné na internete:

<http://nol.hu/gazdasag/egymilliard_euros_kinai_hitel_a_magyar-kinai_fejlesztések_megvalosítására>

²⁵⁰ ASH, G. T. Europe's crisis is China's opportunity. No wonder nice Mr Wen is on his way. [Citované 26.6.2012.] In: *The Guardian* 2011. Dostupné na internete:

<<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/jun/22/europes-crisis-is-chinas-opportunity>>

²⁵¹ MATURA, T. Kína európai befektetései és a magyar kapcsolatok. [Citované 15.5.2011] In: *MKI-tanulmányok* 2011. Dostupné na internete:

<<http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=VETPUY>>

a v postavení Maďarska v nich. Stratégia nanovo formuluje hlavné smery maďarskej zahraničnej politiky, aj keď úplne neopúšťa tie ťažiskové body maďarského zahraničnopolitického myslenia, ktoré určovali politiku predovšetkým konzervatívnych vlád v uplynulom dvadsaťročnom období. Napriek deklarovanej hodnotovej zahraničnej politike tak v stratégii ministerstva zahraničných vecí, ako aj v praktických krokoch maďarskej vlády v nej prevažujú záujmy, geopolitické a geoeconomické hľadiská, teda tie komponenty, ktoré ju skôr približujú k politickému realizmu.

Významné miesto v súčasnom maďarskom strategickom uvažovaní má stredná Európa. V tomto prístupe sa odráža tradičné chápanie centrálného geografického postavenia Maďarska v tomto priestore a z neho odvodzované hospodárske a politické záujmy. Ak ešte na začiatku tohto storočia sa objavovali úvahy politikov FIDESZ o krajine ako „strednej mocnosti“, tak po vyše desiatich rokoch sa väčší dôraz kladie na využitie hospodárskych výhod z tohto centrálného postavenia a na strategické partnerstvo s krajinami, ktorých význam v regióne určujú predovšetkým ich geopolitické danosti (Poľsko, Rumunsko).

Dôležitou súčasťou stredo európskej priority maďarskej zahraničnej politiky je podpora maďarských komunít v susedných štátoch a rozvoj vzťahov s týmito spoločnosťami. Maďarsko z pôvodne skôr bilaterálneho kontextu posúva otázku maďarských menšín na úroveň regionálnej politiky. Oproti situácii pred dvadsiatimi rokmi však otázka zahraničných Maďarov už presahuje „kompetenciu“ zahraničnej politiky. Vypracovanie osobitnej stratégie národnej politiky završuje proces, keď sa táto problematika stáva nadrezortnou, integrovanou, ktorej v maďarskej politike patrí privilegované postavenie.

Stratégia venuje až detailnú pozornosť maďarským zámerom a postojom k otázkam ďalšieho vývoja EÚ. Deklaruje záujem na silnej a jednotnej Európe, ale v praktickej rovine sa dostáva do stretov s úniou pre svoj vnútropolitický vývoj a celý rad vyhlásení predsedu maďarskej vlády minimálne spochybňuje ciele, ktoré vytyčuje ministerstvo zahraničných vecí. Ten istý nesúlad existuje medzi proklamovanými zámermi a reálnym stavom maďarsko-amerických vzťahov.

Maďarsko reaguje na zmeny, ktoré nastávajú vo svetovom hospodárstve a politike významným zvýšením rozsahu a intenzity svojich aktivít v Ázii. Spája s tým očakávanie, že sa mu podarí získať nové trhy pre maďarské výrobky, ale v nie menšej miere aj investície, ktoré by dali impulz pre rozvoj ekonomiky. Súčasťou tejto východnej orientácie je aj snaha získať tak krátkodobé ako aj dlhodobé politické výhody z hľadiska regionálnej i európskej pozície krajiny.

Základnou otázkou v súvislosti s vytýčenou zahraničnopolitickou stratégiou je možnosť jej realizácie v podmienkach mimoriadne nepriaznivej hospodárskej situácie a zložitého medzinárodného postavenia Maďarska. Krajina má v súčasnosti zúžený priestor pre iniciatívnu zahraničnú politiku, a tým aj pre úspešné napĺňanie vytýčených cieľov.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. A külügyminiszter bemutatta a magyar külpolitika stratégiái irányait összességző dokumentumot. [Online]. In: *Kormányportál*, 2011. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: < <http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium/hirek/a-kulugyminiszter-bemutatta-a-magyar-kulpolitika-strategiai-iranyait-osszegzo-dokumentumot> >
2. A Magyar Koztársaság nemzeti biztonsági stratégiája. [Online] In: *Külügyminisztérium*, 2004 [Citované 14.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika>>
3. A magyar külpolitika az Uniós elnokség után. [Online]. In: *Kormányportál*, 2011. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>

4. ACKERMANN, S. (2011): Váltakozó sikerű orosz-magyar kapcsolatok.[Online] In: *Kitekintő*, 2011. [Citované 17.5.2012] Dostupné na internete: <http://kitekinto.hu/europa/2011/11/30/valtakozo_siker_orosz-magyar_kapcsolatok>
5. ASH, G. T. (2011): Europe's crisis is China's opportunity. No wonder nice Mr. Wen is on his way. .[Online] In: *Guardian*, 2011. [Citované 26.6.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/jun/22/europes-crisis-is-chinas-opportunity>>
6. BALÁZS, P. (2012): Orbánék külpolitikáját a belpolitika uralta. .[Online] In: *HVG*, 2012. [Citované 29.5.2012]. Dostupné na internete: <http://hvg.hu/itthon/20120529_orban_keteves_kormanya_balazs>
7. CSUHAI, I. (2012): Vállalom a felelősséget! - Lázár János az Erste-harcról és az orbáni konszolidációról .[Online] . In: *Népszabadság*, 2012. [Citované 10.2.2012.] Dostupné na internete: <http://nol.hu/belfold/20120206-vagy_valtozunk_vagy_elesunk>
8. CSUHAI, I.- INOTAI, E. (2012): Orbánék rajjöttek: a németek nélkül nem megy. [Online] In: *Népszabadság*, 2012. [Citované 7.3.2012.] Dostupné na internete: <http://nol.hu/archivum/20120207-a_nemetek_nelkul_nem_megy>
9. DUNAY, P. (2004): Az átmenet magyar külpolitikája. In: GAZDAG, F. – KISS, J. L. (eds.). *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2004. 350 s. ISBN 963 327 386 2
10. Egymilliárd eurós kínai hitel a magyar –kínai fejlesztések megvalósítására.[Citované 27.7.2011] In: *Népszabadság* 2011 <http://nol.hu/gazdasag/egymilliard_euros_kinai_hitel_a_magyar-kinai_fejlesztések_megvalositasara>
11. Hillary Clinton levele Orbán Viktornak – itt a teljes szöveg. [Online] In: *Népszabadság*, 2011. [Citované 30.12.2011] Dostupné na: <http://nol.hu/kulfold/hillary_clinton_levele_orban_viktornak_-_itt_a_teljes_szoveg>
12. JESZENSZKY, G. (2006): Antall József a külpolitikus. In: JESZENSZKY, G. et al. *A politikus Antall József- az Európai úton. Tanulmányok, esszék, emlékezések a kortársaktól*. Budapest: Mundus Kiadó, 2006. 570 s. ISBN 963 9501 417
13. KISS, J. L. (2004): A kádárizmustól az EU-tagságig: a magyar külpolitika metamorfózisa. In: GAZDAG, F. - KISS, J. L. (eds.) *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2004. 350 s. ISBN 963 327 386 2
14. Következetes külkapcsolatok. Magyarország külkapcsolati stratégiája. [Online]. In: *FIDESZ*, 2007. [Citované 29.3.2012] Dostupné na internete: <<http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=111656>>
15. KURUCZ, M. (2004): Maďarská zahraničná politika: medzi konsenzom a sporom. In: *Medzinárodné vzťahy*, 2004, roč. 2, č. 1, s. 53-64
16. LENGYEL, L. (2004): *Szorongás és remény*. Budapest: Osiris Kiadó, 2004. 200 s. ISBN 963 389 582 0
17. LŐRINCZ, CS. (2002): Nemzeti érdekek érvényesítése Magyarország csatlakozása során az euro-atlanti államok közösségéhez . In: KÁNTOR, Z. (ed.). *A státusztorvény. Dokumentumok, tanulmányok, publicistika*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 2002. 682 s. ISBN 963 85774 87
18. A Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiája. In: Kulügyminisztérium, 2004 [Citované 17.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika>>

19. Magyar nemzetpolitika. A nemzetpolitikai stratégia kerete. [Online]. In: *Nemzeti regiszter*, 2011. [Citované 18.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.nemzetiregister.hu>>
20. MAGYARICS, T. (2010): A kapcsolatok „normalizálása“ vagy jóindulatú közömbösség? Az Egyesült Államok Közép-Európa-politikája. In: *Külvügyi Szemle*, 2010, roč. 9, č.2, s. 71-88
21. Magyarország Alaptörvénye. [Online] In: *Complex*, 2011[Citované30.4.2012] Dostupné na internete: <www.complex.hu/kladat/a1100425.htm/a1100425.htm>
22. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2012. [Online]. In: *Kormányportál*, 2012. [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete: <<http://www.kormany.hu/kulugyminiszterium>>
23. Magyar-román viszony: Bukarest most folényben van. [Online] In: *HVG*, 2012. [Citované 2.5.2012] Dostupné na internete: <http://nol.hu/kulfold/20120317-_bukarest_most_folenyben_van>
24. MARTONYI, J. (2010): Új magyar külpolitika. Stratégia és konkrét elképzelések. In: *Magyar Nemzet Magazin*, 2.10.2010
25. MATURA, T. (2011): Kína európai befektetései és a magyar kapcsolatok. [Online] In: *MKI-Tanulmányok*, 2011[Citované 15.5.2011]. Dostupné na internete: <<http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=VETPUY>>
26. Opinion on the New Constitution of Hungary Adopted by the Venice Commission at its 87 th Plenary Session (Vennice 17-18 June 2011). [Online] In: *Venice Commission*, 2011. [Citované 14.4.2012] Dostupné na internete: <http://www.venice.coe.int/sit/dynamics/N_Opinion_ef.asp?L=E&OID=621>
27. Orbán: Európáról kétféle gondolkodásmód létezik. [Online] In: *Népszabadság*, 2012. [Citované 3.5.2012] Dostupné na internete: <http://nol.hu/kulfold/orban_europarol_ketfele_gondolkodasmod_letezik>
28. Ősszel mindent elveszíthetnek a Magyarok. [Online] In: *Népszabadság*, 2012. [Citované 14.5.2012] Dostupné na internete: <http://nol.hu/kulfold/osszel_mindent elveszthetnek_a_magyarok>
29. PAPP, L. T. (2010): Orbán , a muszkavezető. In: *Népszabadság* 12.7.2010.
30. RÁCZ, A. (2011): Túl a csúcson. A Keleti Partnerség elhalasztot csúcstalálkozója. [Online] In: *MKI-Elemzések*, 2011 [citované 9.4.2012. Dostupné na internete: <<http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=IAXHCS>>
31. TABAJDI, CS. (2002): The Reformulation of the Central European Thought: The Oportunity and Resposibilities of Hungarian Foreign policy. In: *Foreign Policy Review*, 2002, roč.1, č. 1 s. 22-28
32. TÁLAS, P. – PÓTI, L. (2004): A magyar kül-és biztonságpolitika új hangsúlyairól. In: GAZDAG, F.- KISS, J. L. (eds.) *Magyar külpolitika a 20.században. Tanulmányok*. Budapest: Zrínyi Kiadó, 2004. 350 s. ISBN 963 327 386 2
33. Tárgyilagos és realista nemzetpolitikára van szükség. [Online] In: *orbánviktor* 2010 [Citované 12.1.2011] Dostupné na internete: <http://orbánviktor.hu/cikk/targyilagos_es_realista_nemzetpolitikara_van_szukseg>
34. TERÉNYI, J. (2010) : Közép Európa a magyar külpolitika optikájában. In: *Külvügyi Szemle* , 2010, roč. 9, č.1, s. 3-17
35. Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. februára 2012 o nedávnom politickom vývoji v Maďarsku (2012/2511(RSP)). [Online] In: *European Parliament*, 2012 [Citované 25.4.2012] Dostupné na internete:

- <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0053+0+DOC+XML+V0//SK&language=SK>>
36. Új világregrol beszélt Orbán Viktor. [Online] In: Népszabadság, 2010 [Citované 12.4.2012] Dostupné na internete:
<http://nol.hu/kulfold/uj_vilagrendrol_beszelt_orban_viktor>
 37. Válófélben Berlinnel. In: *Fifyelő*, 2011, roč.6, č.7, s. 6
 38. VERSECK, K. (2012): Orbán's desolate Halbzeitbilanz. [Online] In: *Spiegel*, 2012, [Citované 3.05.2012]. Dostupné na internete: <<http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,830579,00>>
 39. 1848 és 2010 is megújulást hozott. Orbán Viktor ünnepi beszéde Budapesten. [Online] In: *Kormányportál*, 2011. [Citované 30.4.2012]
<<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/1848-es-2010-is-megujulast-hozott>>

KONTAKT

Doc. Milan Kurucz, CSc.
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/B
85235 Bratislava
E-mail: milan.kurucz@euba.sk